

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Jämtlands län

Datum: 2023-02-15

Områdesnummer: NRO 23 036

Områdesnamn: Medstugan-Åreälven

Kommun: Åre

Kartblad:

Koordinat (N, E): 7038250, 380860 (SWEREF99 TM)

Area: 9 477 hektar

Naturgeografisk region: 35i Fjällen i Dalarna / Härjedalen & södra Jämtland / 34a NB barr- & fjällövskog i västra Jämtland

Kust/havsregion: ej aktuellt

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Indalsälven - SE40000, SE0720286

Agrar kulturlandskapsregion: Fjäll Södra Norrlands Fjälltrakter / Skogsbygd Storsjöbygden

Landskapsformer: Älvdal, Skogslandskap, Forsande och meandrande vattendrag

Riksvärde: Älvdal, Oreglerade vattendrag och sjöar, Våtmarkslandskap, Forsdimmevegetation, Limniska värden

Värdebeskrivning: Riksintresseområdet utgörs av två grenar av Indalsälvens västligaste vattensystem, med bl a Gevsjön, Gevsjöströmmen och Medstuguån. Gevsjöströmmen innehåller en serie forsar och fall. Inom den andra grenen finns Tännforsen, ett av Sveriges största vattenfall. Sjöarna och vattendragen utgör en del av Indalsälvens oreglerade källflöde. En rullstensås och drumliner tillhör också landskapsbilden. Åreälven med källflöden utgör den sista oreglerade delen av Indalsälven. Från sjön Östernoren bildar älven en serie av forsar och lugnflytande sträckor. Största selet är Åresjön och Ristafallen är den mäktigaste forssträckan. Längs fallen finns så kallad forsdimmevegetation, som är sällsynt längs våra älvar i dag. Åredalen är en av Sveriges mäktigaste genombrottsdalar. Längs vissa älvsträckor förekommer issjö- och isälvsavlagringar allmänt. Åredalens rullstensås uppträder på åtskilliga lokaler längs älven. Till formerna i det lösa jordtäcket hör raviner samt deltat i Åresjön. Deltat är värdefullt för fågellivet.

Vattendraget omges av skogs- och myrvegetation. Mossrik granskog utgör den dominerande skogstypen, men med inslag av bl.a. ängsgran- och ängsbjörkskog. Blandmyrar, backkärr och mossar är de vanligaste myrtyperna. Bland dessa märks rikkärr med en artrik flora. I anslutning till Tännforsen förekommer den akut hotade lavarten Hårig skrovellaven (*lobaria hallii*) och kryptogamfloran är rik. I området möts växtarter med nordlig, sydlig eller västlig utbredningstygndpunkt. Området rymmer flera bra häckningslokaler för fågel.

Flödesdynamiken upprätthåller de naturliga fysiska processerna erosion, transport och sedimentation och därmed en stor variation av bottensubstrat, vattendjup, strömhastighet och strandstrukturer. Återkommande högflöden medför den störning och den strukturella påverkan som karakteriserar naturliga vattendrag. Organiskt material tillförs och transporteras i älven och vattnet får del av näring från översvämmade områden. Samtidigt avsätts organiskt material och finsediment i strandområden, vilket skapar förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv. Vattenkvaliteten är i huvudsak mycket god och försurande nedfall har inte skapat problem i detta område. Sammantaget skapas på så sätt förutsättningar för väl fungerande ekosystem och ett brett spektrum av naturligt förekommande arter av växter och djur.

Vattnen inom Åreälvens Natura 2000-område har stor betydelse som livsmiljöer för laxfiskarterna öring och röding. Dessa två arter dominerar helt fiskfaunan i området. Det syrerika vattnet och de variationsrika strömmiljöerna ger utrymme för stor mångfald av bottenfauna i form av dag-, natt- och bäcksländor. Utflödet av näring, plankton, organiskt material med mera från sjöar, skapar särskilt goda livsbetingelser i sjöutloppsområden och den första delen av vattendraget nedströms. Vid eller strax nedströms sjöutloppen finns ofta stor artrikedom och höga tätheter av bottenfauna vilka utgör en viktig födoresurs för fiskar och fåglar. Det vinteröppna vattnet ger också möjlighet till födosök för bland annat utter. I Åreälvens huvudflöde finns flera exempel på sådana vattenmiljöer som till exempel Landverksströmmen, Gevsjöströmmen, Lövstaströmmen och Brattlandsströmmen.

Åreälvens vatten och stränder utgör livsrum för djur- och växtarter med högt skyddsvärde. Habitatarten utter har redan nämnts. Ett flertal av de bottenfaunaarter som finns utpekade som typiska eller karakteristiska för naturtyperna finns representerade i området. Hit kan även räknas förekomster av typiska fiskarter som röding och öring. Dessa visar stor variation i form av lokala, genetiskt specifika populationer i vattensystemet. Dit hör bland annat nedströmslekande öringstammar i Ånnsjön-Landverksströmmen samt i Åresjön-Brattlandsströmmen, strömslekande röding i Ånnsjöns tillföden samt i Tegeforsen uppströms Åresjön. Över huvud taget är kopplingen mellan sjö- och strömvattenmiljöer tydlig. Många fiskbestånd rör sig mellan dessa habitat under olika faser av livscykeln. Lokal sjölekande röding förekommer i samtliga sjöar. Hela Åreälvens vattensystem är unikt med hänsyn till fiskfaunans sammansättning. Här finns endast öring, röding och elritsa, samt nedströms Tännforsen, även lake. Vattenfallen i områdets nedersta del har hindrat

invandring av senare anländande arter som sik, harr, gädda och abborre. Dessa har ofta introducerats av människan uppströms sin naturliga utbredning men saknas alltså helt i Åreälven. Däremot finns två främmande arter, amerikansk bäckröding och Kanadaröding, introducerade i vattensystemet under 1900-talet. Den förra finns spridd i mindre biföden medan den senare har etablerats i Ånnsjön.

Området utgör, undantaget nationalälvarna, det flödesmässigt största sammanhängande, oreglerade vattensystemet med källföden i fjällkedjan och är därmed ett kärnområde för utpekade naturtyper. Det har stor betydelse för det globala bevarandet av naturtyperna Ävjestrandssjöar (3130), Större vattendrag (3210) och Mindre vattendrag (3260). I Natura 2000-området Åreälven med biflöden ingår även Alpina vattendrag (3220).

Huvudkriterier: A, B, C, D

Förutsättningar för bevarande: Områdets värden påverkas negativt av historisk flottning och pågående markanvändning i form av skogsbruk. Värdena kan också påverkas negativt av utbyggnad av infrastruktur och exploatering, sedimenttransport och grumling, utsläpp och bräddning av avloppsvatten och dagvatten samt utsläpp av läkemedelsrester från avloppsreningsverk.

Ytterligare förutsättningar för bevarande är att vandringshinder elimineras, att fiske inte utförs för hårt eller ensidigt mot en viss art, utsättning av främmande arter inte förekommer och att ingen utbyggnad av vattenkraft och vattenreglering sker. De allvarligaste hoten är sådana som förstör eller allvarligt skadar strukturer, miljöer och funktioner i de akvatiska ekosystemen eller strandområdena.

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras inom älvsträckans vattenområde med tillhörande käll- och biflöden.

Besöksnäringens expansion tillsammans med skogsbruket ger upphov till aktiviteter som riskerar att påverka den biologiska mångfalden i vattensystemet. Dit hör riskerna för uttransport av organiskt och oorganiskt material i samband med avverkning, pågående utbyggnad av skidnedfarter, liftar, turistboende, vägar samt vattenuttag till snökanoner etc.

Avrinnings-, erosions- och sedimentationsprocessen i Åredalen styrs i grunden av naturliga klimatologiska, morfologiska och geologiska förhållanden. De erosiva processerna riskerar dock att förstärkas utanför de naturliga ramarna. I första hand drabbas Åresjön med tillhörande biflöden. Ett annat riskområde utgör vattenuttag från Åreälven och Åresjön till snökanonerna och tillverkningen av konstsnö för skidpisterna. Ett stort vattenuttag kan ha inverkan på flödesregimen i vattensystemet – även nedströms Åresjön, bland annat i Brattlandsströmmen. Önskade miljökonsekvenser kan därmed uppstå om

naturliga lågvattensituationer förstärks under vintern. Klimatförändringarna kan komma att förstärka hotbilden.

Med stor sannolikhet har förutvarande och pågående exploatering av områden i anslutning till Åresjön lett till negativa konsekvenser för Åreälven med biflöden. Detta förklarar, åtminstone till stora delar, att området inte uppnår gynnsam bevarandestatus. Brister finns dels indirekt i plan- och tillsynsprocesser, dels direkt i form av uteblivna skyddsåtgärder för vattenmiljön. Åreområdet kommer att fortsätta tillväxa som turistdestination och sannolikt bli än mer betydelsefullt för så väl kommunen och regionen som nationellt. Mot bakgrund av detta och de höga naturvärden som finns i området, behöver insatser genomföras för att skydda och restaurera den akvatiska miljön.

Säkerställande: Riksintresseområdet samt vattendrag som tillför vatten till detta område ingår i Natura 2000-området Åreälven med biflöden (SE0720286) som har en bevarandeplan samt en fördjupad bevarandeplan som båda fastställdes 2018-05-17. Den fördjupade bevarandeplanen omfattar området från Staa till Undersåker med biflöden däremellan.

Tännforsen (NVR-ID 2048159) är sedan 2019 skyddad som naturreservat.

Områdets huvuddrag: Åreälven är den södra delen av Indalsälvens två största källflöden. Åreälven har en längd på cirka 70 kilometer och avrinner österut från fjällsjön Skalsvattnet, förbi Åre till sjön Liten vid Mörsil. En större del av vattnet i Åredalen kommer från Ånnsjön som rinner ut i sjön via Drottningssundet och fortsätter förbi Duved, då vattnet byter namn till Duvedsälven. Efter Tegeforsen byter åter vattendraget namn till Åreälven, oftast kallad Åresjön. Den bäck och de åar som rinner ut i Åresjön har sitt ursprung på berget Åreskutan. I området finns tre större vattenfall, Handölsfallen, Ristafallen samt Tännforsen. Åreälven med biflöden omfattar ett för landet unikt vattensystem. Här finns höga naturvärden i och i anslutning till sjöar och vattendrag, kopplade till naturlighet i vattendynamiken och naturlighet i vattenmiljö och omgivning. Vattendraget tillhör de sista för vattenkraft oexploaterade älvavsnitten i landet. Den oreglerade vattenföringen upprätthåller en stor variation av vattenhabitat, bottensubstrat, vegetation och strandstrukturer och därmed förutsättningarna för naturligt förekommande arter av växter och djur. I direkt anslutning till Åreälven finns Tännforsen, Vålådalen och Ånnsjön, också de med höga värden. Här finns en i stort ursprunglig fiskfauna med höga värden sett ur synvinkeln genetisk diversitet hos bestånd av laxfisk.

Området utgör betesmarker för Kall och Handölsdalens sameby. Riksintresset för naturvård är långsträckt och berör flera olika typer av årstidsland och betesområden.

Anmärkningar: Området berör även andra riksintressen.

Referenser:

Bevarandeplan Åreälven med biflöden (SE0720286).
Naturreservat Tännforsen (NVR-ID 2048159).